

THIẾT KẾ BÀI HỌC TRỰC TUYẾN – MỘT KỸ NĂNG CẦN BỒI DƯỠNG CHO SINH VIÊN SƯ PHẠM

Bùi Ngọc Kính¹, Nguyễn Thị Liệu²

Tóm tắt: Trước tác động của dịch bệnh Covid-19, dạy học trực tuyến được coi là một cách ứng phó hiệu quả để đảm bảo hoạt động dạy học không bị gián đoạn, ngay cả trong điều kiện các biện pháp giãn cách xã hội được áp dụng trên diện rộng ở nhiều địa phương. Trong những năm gần đây, dạy học trực tuyến không còn mang tính tình thế nhưng vẫn được coi là yếu tố góp phần thúc đẩy quá trình chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ trong lĩnh vực giáo dục. Để đáp ứng yêu cầu của thực tiễn, các cơ sở đào tạo giáo viên cần trang bị kỹ năng sử dụng và khai thác các công cụ, phần mềm hỗ trợ dạy học trực tuyến cho sinh viên – đội ngũ giáo viên tương lai. Trong khuôn khổ bài viết này, chúng tôi bàn về vấn đề cần thiết phải bồi dưỡng kỹ năng thiết kế bài học trực tuyến cho sinh viên sư phạm.

Từ khóa: Dạy học trực tuyến, kế hoạch bài học trực tuyến, sinh viên sư phạm

1. MỞ ĐẦU

Trong giai đoạn dịch bệnh Covid-19, nhiều địa phương trên cả nước đã triển khai dạy học trực tuyến nhằm ứng phó với những tác động xấu tới việc tổ chức dạy học của các nhà trường. Theo yêu cầu của Bộ Giáo dục và Đào tạo, trong những năm học tới dạy học trực tuyến cần tiếp tục được tăng cường hơn nữa, đặc biệt trong bối cảnh Chương trình giáo dục phổ thông năm 2018 được triển khai ở nhà trường phổ thông, giúp đẩy nhanh quá trình chuyển đổi số trong giáo dục trong bối cảnh cách mạng 4.0 hiện nay. Để đáp ứng yêu cầu thực tiễn về dạy học trực tuyến, các cơ sở giáo dục cần tăng cường trang bị kỹ năng xây dựng kế hoạch và tổ chức dạy học trực tuyến cho sinh viên sư phạm thông qua việc dạy học các học phần liên quan đến ứng dụng công nghệ số trong giáo dục, cũng như tích hợp trong các học phần PPDH bộ môn.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Định hướng thiết kế bài học trực tuyến

Trong Tài liệu bồi dưỡng dạy học trực tuyến dành cho GV trung học của Bộ Giáo dục và Đào tạo (9/2021), các định hướng thiết kế bài học trực tuyến được xác định như sau:

¹ Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

² Trường Tiểu học Phù Khê - Từ Sơn - Bắc Ninh

- Xác định nội dung bài học khi dạy trực tuyến

Khi dạy học trực tuyến, GV cần chú ý xác định đúng nội dung cốt lõi của bài học, đảm bảo tính khả thi, tăng thời lượng làm việc chủ động của HS, giảm thời lượng kết nối trực tuyến thời gian thực. Sau đây là một số định hướng điều chỉnh:

- + Xác định cụ thể những yêu cầu cần đạt đối với mỗi bài học mà không thể thực hiện được trên môi trường mạng;
- + Điều chỉnh mục tiêu bài học theo định hướng tính gọn, tập trung vào các nội dung cốt lõi gắn với yêu cầu cần đạt trong Chương trình GDPT;
- + Đánh giá để phân loại những nội dung mà HS có thể thực hiện được một cách tự chủ để giao nhiệm vụ cho HS
- + Lựa chọn những nội dung có thể thay thế việc giảng trực tiếp bằng một học liệu điện tử (Hình ảnh/âm thanh/video).
- + Lựa chọn phương án và phương tiện để kiểm tra, đánh giá thường xuyên; kịp thời điều chỉnh quá trình dạy học, quá trình học tập và biện pháp phối hợp với gia đình.

2.2. Các bước thiết kế bài học trực tuyến

Việc thiết kế kế hoạch bài dạy (trực tiếp hay trực tuyến) đều cần lưu ý những điểm chính sau đây:

- Căn cứ vào Mức độ cần đạt trong Chương trình GDPT 2006 (đối với lớp 9 và 12) và yêu cầu cần đạt trong Chương trình GDPT 2018 (đối với các lớp còn lại) để xác định mục tiêu bài học.
- Sau khi xác định được mục tiêu của từng hoạt động trong tiến trình dạy học, GV cần gia công thiết kế từng hoạt động.
- Trong quá trình thiết kế từng hoạt động, GV cần xem xét để lựa chọn thiết bị dạy học và học liệu phù hợp cho từng hoạt động tương ứng.
- Với cùng một mục tiêu, có thể có nhiều phương án thiết kế hoạt động tùy thuộc vào điều kiện về thiết bị dạy học, học liệu và đối tượng HS.
- Việc vận dụng các phương pháp, kỹ thuật dạy học tích cực khác nhau cũng cho GV các phương án khác nhau để đáp ứng được mục tiêu của từng hoạt động.

2.3. Một số kỹ năng sử dụng CNTT trong thiết kế bài giảng trực tuyến

2.3.1. Thiết kế bài trình chiếu powerpoint

Bước 1: lựa chọn mẫu (template) cho bài trình chiếu

Việc lựa chọn 1 template cho bài trình chiếu ngay từ khi bắt đầu thiết kế powerpoint giúp các thầy cô không mất quá nhiều thời gian trong việc thiết kế từng slide, cũng như đảm bảo

toàn bộ bài trình chiếu có một hình thức đồng bộ giữa các slide. hai cách lựa chọn template cho bài trình chiếu:

- Nhấn chọn GVb **Design > Theme** và lựa chọn mẫu có sẵn.
- Tìm kiếm và khai thác các nguồn template có sẵn của PowerPoint, Google Slides hoặc từ một số website chia sẻ miễn phí

Bước 2: Thêm nội dung và chỉnh sửa hình thức cho từng slide

- + Lựa chọn nội dung trình bày trên mỗi trang slide một cách ngắn gọn, xúc tích;
- + Các nội dung nên được phân cấp thông tin thành các ý (ý lớn, ý nhỏ) để HS dễ dàng tiếp nhận thông tin;
- + Khuyến khích trình bày cách trình bày nội dung dưới dạng infographic hoặc dưới dạng các mẫu SmartArt có sẵn trong Powerpoint.

Bước 3: Thiết lập hiệu ứng cho các đối tượng trên mỗi slide và giữa các slide

Các hiệu ứng chuyển động của đối tượng (Animation) và hiệu ứng chuyển cảnh giữa các slide (Transition) giúp bài trình chiếu của các thầy cô trở nên sinh động và hấp dẫn hơn, thu hút sự chú ý của HS vào các nội dung mà GV muốn nhấn mạnh. Tuy nhiên cũng không nên lạm dụng Animation và Transition khiến cho bài trình chiếu trở nên hỗn loạn và khiến HS phân tâm khỏi nội dung của bài học.

2.3.2. Quay video bài giảng bằng phần mềm Zoom

Để ghi hình các bài giảng sao cho vừa thể hiện nội dung trình chiếu, vừa hiển thị hình ảnh của GV, các thầy cô cần:

- Ghi hình phần trình chiếu: tính năng Ghi hình cuộc họp (**Record**) của **Zoom**.
- Ghi hình GV: webcam của laptop/ máy vi tính.

Tóm tắt các bước thực hiện:

- + Bước 1: Bắt đầu một cuộc họp trong Zoom, bật SmartVideo để chia sẻ webcam của bạn
- + Bước 2: Sử dụng tính năng Share Screen để chia sẻ hình ảnh từ file trình chiếu
- + Bước 3: Điều chỉnh vị trí và kích thước phần hình ảnh của bạn và bắt đầu ghi hình bằng tính năng Record

Bước 4: Kết thúc cuộc họp để ngừng ghi hình. Video sẽ được chuyển đổi convert và lưu lại trên máy tính của bạn.

2.3.3. Thiết kế và chỉnh sửa hình ảnh

**** Sử dụng công cụ Paint***

Bước 1: Mở công cụ Paint. Chọn **Paste > Paste from** để chọn ảnh cần chỉnh sửa.

Bước 2: Thao tác chỉnh sửa với các tính năng:

+ **Crop** (cắt ảnh): Nhấn chọn **Select** để chọn phần hình ảnh muốn giữ lại, sau đó nhấn chọn **Crop**.

+ **Resize & Skew** (thay đổi kích thước và làm nghiêng): Nhấn chọn **Resize > Resize and Skew** với nhiều tùy chọn về thay đổi kích thước hoặc làm nghiêng ảnh.

+ **RoGVte & Flip**: Quay và lật ảnh theo các góc và các hướng khác nhau.

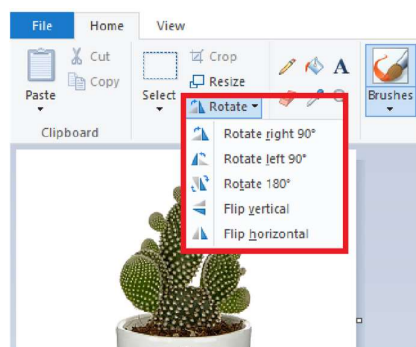
+ **Chèn text (chữ) vào ảnh**: Chọn biểu tượng chữ **A**, sau đó đưa con trỏ chuột xuống vị trí muốn chèn và nhập text.

+ **Chèn ảnh vào ảnh**: Nhấn chọn **Paste > Paste from** và tìm đến hình ảnh muốn dán, chọn và nhấn **Open (Mở)**.

+ **Chèn một phần của hình ảnh khác vào hình ảnh đang sửa**: Mở hình ảnh muốn sao chép trong **Paint**, **Select** và kéo chuột chọn vùng muốn sao chép, sau đó nhấn chuột phải chọn **Copy (Ctrl + C)**. Mở đến hình ảnh muốn dán và chọn **Paste (Ctrl + V)**.

+ **Shapes**: Vẽ thêm hình vào ảnh.

+ **Tô màu với công cụ Fill with color**: Nhấn chọn biểu tượng **Fill with color** (thùng sơn) như trong hình, sau đó nhấn chọn màu mà bạn muốn tô rồi đưa con trỏ chuột đến một điểm trong vùng mà bạn muốn tô màu.

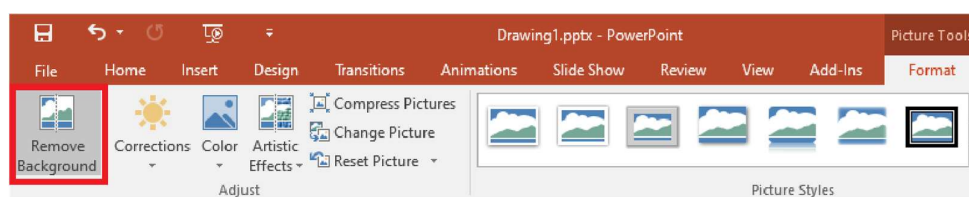
* Sử dụng công cụ PowerPoint

- **Remove background** (xóa bỏ nền của hình ảnh)

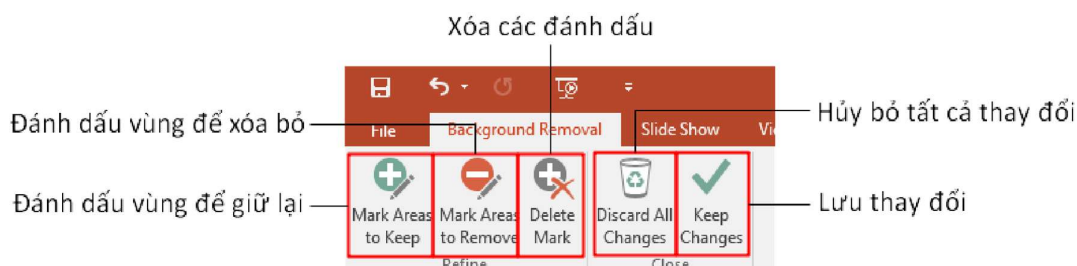
Cách sử dụng tính năng này như sau:

Bước 1: Chèn hình ảnh muốn xóa nền

Bước 2: Trên thanh **Ribbon** xuất hiện **GVb Format (Picture Tools)**. Nhấn chọn vào hình ảnh, sau đó chọn **Remove Background**:

Bước 3: Lúc này, hình ảnh đã chọn được chia thành 2 vùng. Vùng màu tím là vùng nền sẽ được xóa bỏ, vùng giữ nguyên màu gốc là vùng được giữ lại. Để điều chỉnh phạm vi của 2 vùng này, người dùng sử dụng các nút đánh dấu vùng cần xóa bỏ hoặc đánh dấu vùng cần giữ lại như trong hình dưới đây:

Bước 4: Sau khi lưu thay đổi, GV thu được hình ảnh với nền đã được xóa bỏ như hình dưới đây. Khi chọn lưu thành tệp hình ảnh (**Save as picture**), hình ảnh được lưu dưới định dạng *.png sẽ có phần nền trong suốt.

c 1: Bắt đầu một cuộc họp trong Zoom, bật SGVrt Video để chia sẻ hình ảnh từ webcam của bạn.

Bước 2: Sử dụng ?nh năng **Share Screen** để chia sẻ hình ảnh từ file trình chiếu.

Bước 3: Điều chỉnh vị trí và kích thước phần hình ảnh của ?nh

Hình gốc

Sau khi bỏ nền

2.4. Một số biện pháp rèn luyện kỹ năng thiết kế bài giảng trực tuyến cho sinh viên sư phạm

Thứ nhất, SV cần được trang bị kỹ năng sử dụng các công cụ, phần mềm hỗ trợ dạy học trực tuyến

Sự phát triển của dạy học trực tuyến kéo theo sự ra đời và phát triển của nhiều công cụ, phần mềm phục vụ đào tạo trực tuyến như Zoom, Google Meet, Google Classroom, Microsoft Teams, Kahoot, Quizziz, AzoGV, Padlet... Hiện nay, do mỗi nhà trường có sự lựa chọn công cụ dạy học trực tuyến riêng nên SV cần được tiếp cận và trải nghiệm cách sử dụng linh hoạt nhiều phần mềm và công cụ khác nhau.

Thứ hai, đội ngũ GV dạy các học phần PPDH cần chủ động tự bồi dưỡng để nâng cao năng lực dạy học trực tuyến nhằm tạo ra các trải nghiệm bổ ích cho SV với tư cách là người học.

Đội ngũ giáo viên (GV) là lực lượng trực tiếp tham gia vào quá trình dạy học trực tuyến và năng lực sử dụng các công cụ/phần mềm hỗ trợ là một trong những yếu tố quyết định chất lượng đào tạo của cơ sở đào tạo đại học. Đối với các cơ sở đào tạo GV, việc GV khai thác một cách linh hoạt và hiệu quả các tính năng sẵn có của các công cụ/phần mềm hỗ trợ dạy học trực tuyến, đặc biệt ở các học phần về PPDH còn góp phần tạo ra những trải nghiệm bổ ích để sinh viên (SV) học hỏi và trau dồi các kỹ năng cần thiết trong tổ chức dạy học trực tuyến cho bản thân.

Điều này đòi hỏi các GV sư phạm cần ứng dụng một cách linh hoạt các tính năng của các công cụ và phần mềm hỗ trợ dạy học trực tuyến để tạo ra các bài giảng thú vị, có tính tương tác cao với sinh viên.

Thứ ba, bổ sung nội dung về thiết kế bài giảng trực tuyến vào chương trình dạy học học phần PPDH

Dựa trên các tài liệu hướng dẫn của Bộ Giáo dục và Đào tạo trực tuyến, GV tổ cho SV tìm hiểu các định hướng, quy trình xây dựng bài giảng trực tuyến và thảo luận về những yêu cầu riêng gắn với đặc thù môn học. GV cũng có thể đưa ra một bài giảng trực tuyến minh họa gắn với bộ môn của chuyên ngành đào tạo sư phạm để SV hình dung được mối quan hệ giữa yêu cầu cần đạt của bài học và cách thức tổ chức các hoạt động dạy học trực tuyến. Cuối cùng, GV tổ chức hoạt động thực hành thiết kế bài giảng trực tuyến và nhận xét, đánh giá sản phẩm của GV và giữa các SV/nhóm SV với nhau.

3. KẾT LUẬN

Trong bài viết này, dựa trên tài liệu tập huấn của Bộ Giáo dục – đào tạo về dạy học trực tuyến, chúng tôi đã khái quát định hướng, quy trình và một số kỹ năng trong thiết kế bài giảng trực tuyến. Trên cơ sở đó, chúng tôi đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao kỹ năng thiết kế bài giảng trực tuyến cho sinh viên sư phạm, gồm: 1/SV cần được trang bị kỹ năng sử dụng các công cụ, phần mềm hỗ trợ dạy học trực tuyến; 2/ Đội ngũ GV dạy các học phần PPDH cần chủ động tự bồi dưỡng để nâng cao năng lực dạy học trực tuyến nhằm tạo ra các trải nghiệm bổ ích cho SV với tư cách là người học; 3/ Bổ sung nội dung về thiết kế bài giảng trực tuyến vào chương trình dạy học học phần PPDH.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021), *Tài liệu bồi dưỡng tăng cường dạy học trực tuyến (Dành cho GV trung học)*.
2. Phan Thị Bích Lợi (2021), *Đề xuất quy trình dạy học trực tuyến*, Tạp chí Khoa học giáo dục Việt Nam, số 42 tháng 6 năm 2021.
3. Nguyễn Đức Trung (2021), *Một số giải pháp nâng cao hiệu quả học trực tuyến trong bối cảnh chuyển đổi hình thức giảng dạy do đại dịch Covid-19*, Kỷ yếu hội thảo “Cơ hội và thách thức trong đại dịch Covid – 19”: Góc nhìn từ giảng dạy và thực tiễn, Trường Đại học Mở Thành Phố Hồ Chí Minh.
4. Ismail A El-Haty, GVriq Elhadary, Rehab Elgamil & Hilal Kılıç (2020), *Teaching University Practical Courses Online during COVID-19 Crisis: A Challenge for Elearning*, Journal of Critical Reviews, 7(8), 2865-2873.
5. Ken Wilson & Thomas Healy (2019), *Smart Choice Level 2 Student Book with Online Practice and On The Move* (3rd edition), Oxford University Press.
6. Nemchinova, Y. & Sayani, H. (2006), *Using Tools in Teaching University Courses in Information Technology*, Seventh ACIS International Conference on Software Engineering, Artificial Intelligence, Networking, and Parallel/Distributed Computing (SNPD'06), Las Vegas, NV, 361-367, DOI: 10.1109/SNPD-SAWN.2006.76.

DESIGNING ONLINE LESSON – A SKILL THAT NEEDS TO BE TRAINED FOR PEDAGOGICAL STUDENTS

Bui Ngoc Kinh, Nguyen Thi Lieu

Abstract: Faced with the impact of the Covid-19 pandemic, online teaching is considered an effective response to ensure uninterrupted teaching activities, even when social distancing measures are applied on a large scale in many localities. In recent years, online teaching is no longer a situation but is still considered a factor contributing to the strong digital transformation process in the field of education. To meet practical requirements, teacher training institutions need to equip students with skills to use and exploit tools and software to support online teaching for students - future teachers. In this article, we discuss the need to foster online lesson design skills for pedagogical students.

Keywords: Online lessons, online lesson plans, pedagogical students.

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 15-01-2024; ngày phản biện đánh giá: 20-02-2024; ngày chấp nhận đăng: 19-3-2024)